



Boken om inkludering

En **KL**OKBOK
om varför inkludering är så svårt

*Ergin Özdemir
Claes Schmidt/Sara Lund*

SVERIGE

Inclusion Academy



ERGIN ÖZDEMİR, kärleksimmigrant med rötterna i Turkiet, är socialentreprenören som brinner för olikheter, inkludering och entreprenörskap.

Med en bakgrund som oljeingenjör, militär, reseledare och entreprenör inom rese- och IT branschen kom han till Sverige 1992. I sin första kontakt med AF, fick han beskedet att han inte hade någon chans i Sverige. Efter att ha sökt 600 jobb under ett halvår började han arbeta som PC-tekniker på Telia Data.

Inom 2 år var han Helpdesk-, och Region- chef på samma företag.

Ergin utgår ifrån att allt är möjligt och är ett levande bevis på detta.

Som föreläsare är han fylld av entusiasm och glädje och delar med sig av sina kunskaper, personliga erfarenheter blandat med fakta baserat på forskning och vetenskap. Hans mission är att visa potentialen med olikheter och inkludering, så att företag och organisationer blir mer effektiva, lönsamma och konkurrenskraftiga.

Ergin är grundare av Stiftelsen Årets Mångfaldsbragd, som årligen delar ut priset Mångfaldsbragd.se.



CLAES SCHMIDT föddes 1949, men har uppgraderat sitt sätt att tänka till en 93:a. Efter gymnasiet turnerade han som trummis med olika orkestrar i Sverige och Norge. Han var en av initiativtagarna till Artist- och turnéföretaget "United Stage AB" och jobbade flera år som artistbokare, turné-ledare samt ljud- och ljustekniker. På ett företagsbesök på "Tobaksbolaget" i Malmö, 1990, upptäckte han deras stora matsal, som blev showlokal under 5 år. 1984 spelade han med countrybandet "Tractor" på Wembley Arena i London. 1993-2009 jobbade han som marknadschef och nöjesproducent på nöjes- och konferensanläggningen "Slagthuset" i Malmö med teater, restaurang, nattklubb och konferens.

1989 avslöjade hans hustru, Anita, honom som transvestit. 2003 blev han offentlig och turnerar sedan 2005 som "**SARA LUND**" med den underhållande föreläsningen "Från Man till Människa - om de normer och värderingar som styr vårt liv och hindrar oss från att tänka logiskt". 2010 tilldelades han "Stora Talarpriset" och 2012 kom boken "Från Man till Människa".

*Diversity is being invited to the party;
inclusion is being asked to dance.*
– Verna Myers

ISBN 978-91-639-8210-1

Originalalets titel: Boken om inkludering – en klokbok om varför inkludering är så svårt

© Inclusion Academy 2018

Omslag/inlaga Bosse Hagstedt, Hagstedt Reklambyrå

Tryckt hos Grafo Tryck i Malmö

www.inclusionacademy.se

Medverkande

- 2 Ergin Özdemir och Claes Schmidt/SaraLund
5 Mångfald ökar kreativiteten, av Jesper Strömbäck
8 I Sverige gillar vi blandsaft – inte mosaik, av Petra Kahn och Anna Nachman
11 SaraClaes funderingar
12 Måste jag älska varenda jävel? av Charlotte Signahl
15 Vad är Asperger och Autism?
16 Migrationsvärk, av Omar Al Zankah
18 Utrikes födda kvinnor, av Anjali Haryana och Nikita Maldaner Frohm
20 Opersonlig assistans, av Annika "Ankan" Andersen
22 Funktionsvariationer, av Åsa Gustafsson
25 Ordspråk och citat
26 Inkludera patienten i vården, av Jeanette "Chang" Rögden
28 Att vara blind för att "se", av Anna Bergholtz
31 Manliga och kvinnliga chefers syn på mångfald i företaget.
32 Chili con Kärlek, av Vesna Maldander
34 Same, same, but different, av Nicklas Klang
38 Första raden på CV:t, av Ergin Özdemir
40 Inkludering dygnet runt, av Heléne Arvidsson
43 Ordspråk och citat
44 ... och hör sen! av Conny Norén
46 En bra grund att bygga på, av Monica Westerberg
48 Barnet som försvann, av Marko Latva-Nevala
50 Vi&dom på arbetsplatsen, av Kristina Gow
52 Ett Öppet Sverige, av Heike Erkers
55 Ordspråk och citat
56 Normsmart, av Erika Haanæs
60 Fosterbarn är också barn, av Jeanette Isaksson
63 Hur tänker en påsklilja?, av Claes Schmidt/Sara Lund
64 Mänskliga möten och samtal, av Ulrika Schelwander
66 Antingen eller ... , av Ann-Christine Ruuth
69 Ergins funderingar
70 Svart eller vitt? av Manora Nyström
72 Inget är så onormalt som det normala, av SaraClaes
74 Lik, olik, unik, av Christina Åkerberg
78 16.02 – 17.00, av Sara Jonasson
80 Verklig eller överklig verklighet, av Åsa Lundquist Coey
90 Dina förslag till god inkludering
91 Recept på goda inkluderingar
98 TACK
99 Inclusion Academy

Den som bara talar med sig själv lär sig inte mycket. En förutsättning för att man ska läsa sig nya saker och utvecklas är att man är öppen för och tar intryck av andra människor och perspektiv som är annorlunda än ens egna. Det är när olika tankar och erfarenheter möts och bryts mot varandra som nya tankar föds och fantastiska saker kan hända.

Detta gäller också grupper. Om grupper är allt för homogena, om olika åsikter och perspektiv inte uppmuntras, så finns det en stor risk att dess medlemmar börjar tänka i samma banor och att de utvecklar ett grupptänkande.

Sådant grupptänkande begränsar perspektiven och riskerar att leda till sämre beslut.

Det spelar ingen roll om gruppen är en regering, en bolagsstyrelse, en religiös församling, en arbetsgrupp eller något annat. I värsta fall kan en sektliknande mentalitet utvecklas. Ju med komplexa samhällen och arbetsuppgifter har blivit, desto viktigare har det också blivit att beslutsfattande på olika nivåer präglas av öppenhet inför olika tankar, perspektiv och människor.

Det finns även studier som tyder på att företag som präglas av mångfald har bättre lönsamhet än företag som har sämre mångfald.

För stor homogenitet och för lite mångfald kan också drabba samhällen. För att ett samhälle ska utvecklas socialt, kulturellt och ekonomiskt är kreativitet helt avgörande. Ibland kan det vara lätt att ta allt det vi känner till idag för givet, alla de tankar, kulturella uttryck, varor och tjänster som vi idag tar för givna har sin grund i kreativa processer.

Utan mångfald stannar Sverige

Jesper Strömbäck

Utan kreativitet, utan förmågan att komma på nya tankar, nya sätt att organisera våra samhällen, nya produkter och nya tjänster hade vi levt på samma sätt som för tusentals år sedan.

Samtidigt visar forskning att

mångfald bidrar till att öka kreativiteten. För att citera Gunnar Törnqvist, professor i ekonomisk geografi: "Kulturell mångfald och variation gynnar kreativa processer däremot inte homogenitet och likformighet.

Öppenhet och tolerans främjar, slutenhet och fanatism hämmar."

Både den historiska erfarenheten och forskning visar också att invandring bidrar till såväl ökad mångfald som ökad kreativitet. Både direkt och indirekt bidrar invandring därmed till att göra Sverige till ett mer kreativt, mer framgångsrikt land.

Eindhoven. San Diego. San Fransisco. Malmö. Grenoble. Syttgart. Boston. Stockholm. Minneapolis. München. Mannheim. Göteborg. Seattle. Raleigh. Femton städer i sex olika länder. En del av dem storstäder, andra mindre städer. En del av dem kända städer, andra mindre kända.

Mångfald ökar kreativiteten

En sak har de dock gemensamt: de är alla med på den lista över världens mest innovativa städer som affärstidningen Forbes har sammanställt.

Att Sverige är representerat med tre städer på denna lista är något att glädjas över. Att det handlar om Sveriges största städer kan kanske framstå som självklart, men tittar man på de övriga länderna är det inte deras största städer som är mest innovativa. Störst är inte alltid bäst.

En sak som förenar innovativa och kreativa städer och miljöer världen över är mångfald och öppenhet för influenser från olika håll. Dit hör bland annat mångfald när det gäller varifrån människor kommer.

Det är ingen slump att städer i allmänhet och storstäder i synnerhet, som präglas av en större mångfald av människor med olika bakgrunder, världen över utgör kreativa nav.

Det är ingen slump att forskning visar att det finns positiva samband mellan rörlighet och resor över gränser och ekonomiskt välstånd. Och det är inte någon slump att platser som det kända IT-meckat Silicon Valley präglas av en hög grad av mångfald, inte bara men också när det gäller i vilket land människor är födda.

Ett av de mest kända försöken att undersöka och jämföra graden av kreativitet världen över har gjorts av Martin Prosperity Institute i Kanada.

Det leds av Richard Florida, professor vid University of Toronto och upphovsman till begreppet "den kreativa klassen".

Begreppet syftar lite förenklat på människor som arbetar inom yrken som kräver en hög grad av kreativitet, problemlösning och självständigt tänkande.

De arbetar i första hand med sina hjärnor, oavsett om det handlar om arkitekter, musiker, designers, forskare, lärare eller företagare, för att bara nämna några exempel.

Itakt med övergången från industrisamhälle till vad som ofta kallas informationssamhälle har denna grupp blivit allt viktigare. Det som främst skapar välstånd och produktivitet i dagens informationssamhället är inte i första hand fysiskt arbete och tillgången till jord (som i jordbrukssamhället) eller storskaliga produktionsprocesser och nya energi-källor (som industrisamhället).

Det är effektivt och kreativt användande av kunskap och information.

Ett bra exempel på hur högt "kreativa företag" värderas är Mojang, som skapat spelsuccén Minecraft. När Microsoft köpte Mojang 2014 var köpesumman nästan 18 miljarder kronor.

Ett annat bra exempel är det svenska datorspelsföretaget King, skapare av Candy Crush Saga. När Activision köpte det 2015 var köpesumman nästan 50 miljarder kronor. Det kan jämföras med när kinesiska Geely några år tidigare köpte Volvo personvagnar.

Då var köpesumman cirka 13 miljarder kronor.

För att kreativiteten och innovationsförmågan ska blomstra krävs givetvis kreativa människor, men kreativitet är inte bara en personlig egenskap.

Kreativitet handlar i minst lika hög grad om den sociala och kulturella miljön som människor befinner sig i och om samspelet mellan människor. Kreativa miljöer skapar kreativa människor.

I det sammanhanget hävdar Richard Florida att tre faktorer är särskilt viktiga. Det handlar om teknik, talang och tolerans. Teknik handlar bland annat om tillgången till och användningen av informationsteknik, talang bland annat om hur välutbildade människor är, och tolerans bland annat om öppenhet och tolerans inför människor med annan etnisk bakgrund, sexuell läggning eller livsstil.

Var och en av dessa faktorer är viktig, men kanske ännu viktigare är kombinationen. Det är när olika platser och processer samtidigt utmärks av teknik, talang och tolerans som innovationsförmågan och kreativiteten blomstrar.

Inte minst viktig är mångfalden av och toleransen för människor som kommer från andra länder och som har andra bakgrunder, livsstilar och perspektiv.

Bland annat konstaterar Florida att det finns "ett starkt samband mellan ställen som å ena sidan är välkomnande gentemot invandrare, artister, homosexuella, bohemer samt arbetar för socioekonomisk och ras-mässig integration och, å andra sidan, stäl- len med högkvalitativ ekonomisk tillväxt".

Om man tänker efter är det egentligen ganska självklart: mångfald räcker inte om människor inte också är öppna för inför mångfalden och andra sätt att tänka, vara och göra.

Inte bara enskilda människor utan också de sociala och kulturella miljöer som människor befinner sig i måste vara kreativa för att innovationsförmågan ska blomstra.



Ur "Utan invandring Stannar Sverige" av Jesper Strömbeck, professor i journalistik och politisk kommunikation

Detta framkommer också av en omtalad studie av Benjamin Page, professor i ibland annat komplexa system. I den visar han att mångfald slår både homogenitet och individuell förmåga när det gäller att lösa olika problem. Studien visar att ökad mångfald kan skapa bättre beslut, bättre skolor, bättre företag och därigenom bättre samhällen. Det han i första hand fokuserar på är mångfald när det gäller tänkande och perspektiv, men eftersom det finns starka länkar mellan den typen av mångfald och människors bakgrunder och erfarenheter har hans resultat betydelse också för hur invandring påverkar mångfalden och kreativiteten.

Det som skapar kreativitet och innovationsförmåga är inte homogenitet och likformighet. Det är mångfald och öppenhet för nya influenser.

Eller för att citera James Surowiecki, författaren till den omtalade boken Massans vishet: "Grupper som är allt för homogena har svårare att fortsätta lära sig nya saker, eftersom respektive deltagare för med sig allt mindre ny information.

Homogena grupper är bra på att göra vad de är bra på, men de har svårare att söka alternativa lösningar.

Tar man in nya medlemmar i gruppen, även om de har mindre erfarenhet och kunskap, gör man faktiskt gruppen smartare, eftersom det lilla de nya medlemmarna bidrar med, dubblar den kunskap gruppen redan har." ■



Jag heter Petra Kahn Nord och arbetar som författare, föreläsare och stresscoach. Jag är en svensk judinna.

I hela mitt liv har jag funderat över min identitet - kan jag vara både svensk och judinna? I vilka situationer är det helt oproblematiskt och var kan det skava? Även om jag är född i Sverige så kan min etnicitet och religion skapa utanförskap och ibland passar jag inte in, ibland får jag konstiga frågor, ibland står min judiska och svenska identitet i konflikt.



Jag heter Anna Nachman, är journalist och debattör. Till vardags begravningschef på Judiska församlingen och kollega med Petra Kahn Nord, som är informationsansvarig där.

Foto Mats Edman

På jobbet diskuterar Petra och jag ständigt, vi stöter och blöter högt som lågt. Ingen av oss räds att tankemässigt beträda obruten mark, ibland leder det oss till något klokt och ibland blir tankegångarna nästan absurda men vi är båda övertygade om att ska man kunna tänka fritt och emellanåt komma på något nytt så måste man också våga tänka fel.

Vi talar ofta om tillhörighet och svenskhet. Jag har aldrig känt mig svensk trots att jag är född här, snarare har jag alltid haft en känsla av att stå intill och betrakta.

Jag tar saker på fullaste allvar eftersom jag dagligen arbetar med döden och vet att allt tar slut fortare än vi tror. Samtidigt gör den insikten paradoxalt nog att jag inte tar någonting på fullt allvar. Jag är moraliskt sinnad men inte moraliserande. Försöker vara en god människa, lyckas ibland.

Två motto: "lev och låt leva" och "är det skönt så är det skönt".

Lever man efter dessa ökar chansen att dö lycklig.

Varför är inkludering så svårt?

Sverige har länge kallats ”Landet Lagom”, men när man skrapar på ytan, som till exempel i den världsomspännande undersökningen World Value Survey, framstår landet som extremt, åtminstone på individnivå. Här är vi anti-kollektivistiska på ett sätt som inget annat land, vi är unika i att höja individen över kollektivet. Svenskarna själva ser sig som lagom, ödmjuka, toleranta och inkluderande. Individens frigörelse är viktig och feminism och sexuell frigörelse är honnörsord.

Att inkludera någon som är queer och hbtq är därför mycket mindre problematiskt än att inkludera någon som har en kollektivistisk kultur. I andra kulturer är kollektivet viktigt, till och med viktigare än individen.

Är en person lojal mot sin grupp – som kan vara familjen, släkten, församlingen eller bygemenskapen - får hen dess omsorg och beskydd.

Detta sätt att tänka är inte accepterat i Sverige, vår tolerans och inkluderingsvilja sträcker sig inte så långt. Till individen, ja!

Men knappast till gruppen som individen anser sig ingå i. Den avoga inställningen till kollektivet går emot den svenska självbilden.

Vi är vana vid att klara oss själva och har liten förståelse för människor som inte har samma perspektiv på självständighet och gemenskap som vi.

När vi behöver hjälp vänder vi oss inte till våra föräldrar eller familjer, släkten eller ens till våra vänner utan till staten, alltså till för ändamålet avsedd myndighet.

Vi lånar inte pengar av släkten utan av banken.

Rädslan att stå i skuld till våra närmaste är monumental och vi anser att relationer alltid måste vila på total frivillighet.

”Den som är satt i skuld är icke fri”, var titeln på före detta statsminister Göran Perssons bok om statsfinanserna.

Det kunde lika gärna vara titeln på en bok om svenskens relationer, men det som vi uppfattar som skuld kan i andras ögon vara en stark ansvarskänsla.

Fördelen med att tänka som en svensk och höja individen över kollektivet är att det gnar jämställdheten.

Fortsättning nästa sida

I Sverige gillar vi blandsaft, inte mosaik
av Petra Kahn & Anna Nachman

Varför är inkludering så svårt? *Fortsättning från föregående sida*

Nackdelen är ensamhet.

Staten kan aldrig bli ställföreträdande make eller vän, den kommer aldrig över på en oplanerad kopp kaffe för att den inte har hört av dig på länge.

I det kollektiva samhället är du möjligen mindre fri men också mindre ensam. Vi har en stark idé om att våra värderingar vilar på rationell grund och blir kränkta när någon utifrån inte håller med om vårt sätt att tänka.

Vi har en stark känsla av konsensus och vill att alla ska vara överens. Ingen får vara ovänner vid dagens slut.

Den som kommer ny får gärna ta med sig sina vanor och ritualer men om de inte

accepterar våra vanor blir vi sura. Att någon firar hannuka är okej, men inte om de samtidigt vägrar fira jul.

Svensken vill ha blandsaft men inte mosaik.

Problemet med svenskens gränser och begränsningar är att de ofta är omedvetna. Självbildens säger oss att vi inkluderar alla men i praktiken har vi svårt att inkludera dem som inte går med på vår tolkning av den fria individen.

Det är som i terapi: om klienten inte har medvetandegjort sina mönster kommer terapin inte att fungera.

Vårt förslag till lösning

Därför måste vi våga ha en ärlig, öppen diskussion om vilka vi är, vad vi tolererar och vad vi absolut inte kan gå med på, för det går inte vara inkluderande om man inte vet vad man ska inkludera någon i.

Vi måste ompröva våra tankegångar och fritt få testa var våra gränser går för att på så vis bli mer inkluderande. Vad står vi ut med? Vad får absolut inte ta plats i vårt samhälle idag? Vi måste våga vara konkreta. Våga säga fel för att hitta rätt.

Går vår gräns vid böneutrop, kosherslakt, omskärelse?

Kan vi argumentera för varför? Sätter vi en definitiv punkt vid hedersförtryck? Antisemitism? Varför, eller varför inte?

Vi behöver diskutera vad vi vill att Sverige ska vara, erkänna vilka vi är och varför vi tänker och känner som vi gör. Vi ska kunna säga "okej, vi är individualistiska men kan respektera vissa andra sätt att leva". Eller inte.

Låt oss utforska vårt eget samhälle och våra sedvänjor för att lättare kunna inkludera dem vi vill – och kanske exkludera de vanor som vi absolut inte kan med. ■



SaraClaes funderingar

*Ju roligare - desto roligare
Det är så roligt att ha roligt för
det är så tråkigt att ha tråkigt.*

*Den största orättvisan - är att
behandla alla lika.*

*Den farligaste fördomen - är
tron att vi inte har några.*

*Människor som lever med
andra utgångsvärden - ser
andra saker.*

*Homosexualitet är naturligt
eftersom det finns i naturen.
Homofobi är onaturligt eftersom
det inte finns i naturen.*

Du ska inte tro att du inte är någon!

*Förr hade föräldrar många barn -
idag har barn många föräldrar.*

Alla människor är bra på nåt ...

*Det var inte bättre förr - men det
var enklare.*

Jag är inte normal - jag är unik.

*Där alla tänker lika - blir inte
mycket tänkt.*

Respektera andra som den de är.